

मधेशी मोर्चाले सरकारबाट समर्थन फिर्ता लिएपश्चात भएका घटनाहरू र चुनावी वातावरण

विश्लेषण अद्यावधि – ३
अवधि: चैत ३ देखि १८, २०७३
प्रकाशित: चैत ३१, २०७३

चैत २ मा मधेशी मोर्चाले¹ सरकारलाई² दिएको समर्थन फिर्ता लियो र संविधान संशोधन मार्फत उनीहरूको माग³ सम्बोधन नगरिञ्जेल २०७४ वैशाख ३१ मा तय स्थानीय तहको निर्वाचन बहिष्कार गर्ने र बिथोल्ने घोषणा गर्‍यो । यस लगत्तै मोर्चाले निर्वाचनको विरोधमा विभिन्न कार्यक्रमहरू थाल्यो । चैत ३ देखि १८ को अवधिमा मोर्चाले स्थानीय निर्वाचनको विरोध गरेको कम्तीमा २४ घटना घटे । सरकारी कार्यालयहरूलाई घेराउ तथा तालाबन्दी गर्नुदेखि भर्खरै स्थापित स्थानीय तहका कार्यालयहरूको साइनबोर्ड भिक्नु र तोडफोडसम्मका घटनाहरू भए । अधिकांश घटनाहरू प्रदेश २ मा घटे । मोर्चाको विरोध कार्यक्रम दौरान कुनै पनि झडप तथा हिंसात्मक घटना भएन ।

यस अवधिमा अर्को महत्वपूर्ण घटना नेपालको संविधानको धर्म निरपेक्षता र गणतन्त्रात्मक भावना विपरित रहेको भन्दै निर्वाचन आयोगले राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीको (राप्रपा) विधानबाट राजतन्त्र र हिन्दु राज्य पुनर्स्थापनाको प्रावधानलाई हटाइदियो । राजतन्त्र र हिन्दु राज्य पार्टीको मूल सिद्धान्त हो भन्दै राप्रपाले निर्वाचन आयोगको यस निर्णयको भर्त्सना गर्नुको साथै निर्वाचन आयोगले पार्टीको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतालाई उल्लङ्घन गरेको आरोप लगायो⁴ । निर्वाचन आयोगको यस निर्णयविरुद्ध राप्रपाले कम्तीमा १० ओटा प्रदर्शनहरू गर्‍यो ।

¹ संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चा अथवा मधेशी मोर्चा मधेश केन्द्रित सात राजनीतिक दलको गठबन्धन हो ।

² मधेशी मोर्चाले सरकारबाट समर्थन किन फिर्ता लियोबारे विस्तृत जानकारीको लागि डिआरसीएन र कोक्यापद्वारा प्रकाशित विश्लेषण अद्यावधि – २ हेर्नुहोस् ।

³ मोर्चाका मागहरू निम्न छन्: वैशाख ३१ मा घोषित स्थानीय चुनाव फिर्ता लिनुपर्ने, संविधानको संशोधन गर्नुपर्ने, स्थानीय तहलाई प्रदेश मातहत राख्नुपर्ने र सरकार गठनको बेला गरिएको तीन बुँदे सम्झौता लागु गर्नुपर्ने । [‘Morcha submits 5-pt memo to PM, gives 7-day ultimatum’](#)

⁴ निर्वाचन आयुक्त नरेन्द्र दाहालले भने, हिन्दु राज्य र राजतन्त्र संविधानको गणतान्त्रिक पद्धति र धर्म निरपेक्षतासँग बाभिन्छ । [‘EC Removes Hindu state, monarchy from RPP’s statute’](#)

तराईभन्दा बाहिरका जिल्लाहरूमा नागरिकहरूले निर्वाचनलाई आशासहित प्रतीक्षा गरिरहेका छन् । राजनीतिक दलहरूले आ-आफ्ना उम्मेदवारहरू घोषणा गर्न थालेका छन् र निर्वाचन आयोगले अहोरात्र खटेर प्राविधिक तयारीहरू सम्पन्न गर्न लागेको छ । निर्वाचन प्रकृतिसँग सम्बन्धित कम्तीमा अन्य चार घटना भए ।

नयाँ पुनर्गठित स्थानीय अङ्गविरुद्ध असन्तुष्टि दर्शाउँदै नागरिकहरूले विभिन्न ठाउँमा सरकारी कार्यालयहरू अगाडि प्रदर्शन गरेको, घेराउ गरेको तथा सडक अवरुद्ध गरेको कम्तीमा १२ वारदातहरू भए ।

वैशाख ३१ मा घोषित स्थानीय तहको निर्वाचन सफलतापूर्वक सम्पन्न गराउनको मुख्य चुनौती अभै पनि मधेश केन्द्रित दलहरू र अन्य दलहरूबीच राजनीतिक सहमति खोजिनु नै रहेको छ । सरकारले चैतको दोश्रो सातासम्म मोर्चासँग सहमतिको बाटो खोज्न कैयौँ चरण वार्ता गर्‍यो । सरकारले स्थानीय तहको चुनाव दुई चरणमा गर्ने पनि प्रस्ताव गर्‍यो तर सरकारको यस प्रस्तावलाई प्रमुख प्रतिपक्षी नेकपा-एमालेले ठाडै अस्वीकार गर्‍यो । चैतको अन्तिम सातासम्म पनि समाधानको कुनै सम्भावना देखिएको छैन । हाम्रा पछिल्ला विश्लेषण अद्यावधिकहरूमा उल्लेख गरिएजस्तै जनसङ्ख्याको महत्वपूर्ण हिस्साहरूको सहभागिता बेगर गरिने चुनाव र समुदायहरूबीच अविश्वास तथा हिंसा सिर्जना गर्नसक्ने निर्वाचनले विगत कैयौँ वर्षमा प्राप्त गरिएका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरूलाई नै उल्टाउने खतरा हुन सक्छ ।

चैत ३ देखि १८ को अवधिमा भएका घटनाहरूको विवरण⁵

१. निर्वाचनसम्बन्धी घटनाहरू

क. मधेशी मोर्चाको निर्वाचनविरुद्ध प्रदर्शन

स्थानीय तह निर्वाचनविरुद्ध मोर्चा संलग्न कम्तीमा २४ ओटा प्रदर्शन भए । प्रदेशको सीमानाको टुङ्गो नलागिकनै स्थानीय तह पुनर्संरचना लागु गर्न थालेको तथा संविधान संशोधन मार्फत मोर्चाको मागहरू सम्बोधन नगरिकनै चुनावको तयारी थालेको विरोधमा मोर्चाका प्रदर्शनहरू भर्खरै स्थापित स्थानीय तहका कार्यालयहरू र अन्य सरकारी कार्यालयहरू लक्षित थिए । मोर्चाका यी प्रदर्शनहरूले निर्वाचनको तयारीलाई कुन हदसम्म बाधा पुऱ्यायो भनिहाल्नु गाह्रो छ ।

---

⁵ घटनाहरूको पूर्ण सूचीको लागि [Nepal Monitor link](#) हेर्नुहोस् ।

- चैत ३ मा मधेशी मोर्चाका कार्यकर्ताहरूले महोत्तरी जिल्लाको सातओटा गाउँपालिकाको साइनबोर्ड भिकेर फाले । यनीहरूले महोत्तरीकै मनरा गाउँपालिकाको साइनबोर्ड तथा कार्यालयका दस्तावेजहरू पनि जलाइदिए ।
- चैत ४ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले मोरङको धनपाल गाउँपालिकाको साइनबोर्ड भिक्नुको साथै निर्वाचन केन्द्र निर्धारण गर्न बसेको बैठक पनि बिथोले । यसै दिन मोर्चा कार्यकर्ताहरूले सरकारी कर्मचारीहरूलाई नवलपरासीको सरवाल गाउँपालिका उद्घाटन गर्नबाट रोके ।
- चैत ६ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले सप्तरीको हनुमाननगर कङ्कालिनी नगरपालिकाको साइनबोर्ड जलाए । सोही दिन मोर्चा कार्यकर्ताहरूले बाराको देउताल गाउँपालिकाको फर्नीचर जलाए ।
- चैत ७ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले पर्साको जिल्ला समन्वय समितिको साइनबोर्ड तोडफोड गरे । यसै दिन मोर्चा कार्यकर्ताहरूले महोत्तरीको पिपरा र मठिहानी गाउँपालिकाहरूमा तालाबन्दी गरे । उनीहरूले सरकारी कर्मचारीहरूलाई स्थानीय तह पुनर्संरचना प्रकृया जारी राखिरहेमा भौतिक कारवाही गर्ने धम्की दिए ।
- चैत ८ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले धनुषाको औरही गाउँपालिकाको साइनबोर्ड भिके भने नगराइन नगरपालिकाको फर्नीचर तोडफोड गरे ।
- चैत ९ मा मोर्चा समर्थकहरूले नवलपरासीको रामग्राम नगरपालिकामा प्रदर्शन गर्दै जनतालाई आउँदो चुनावमा भाग नलिन अपील गरे । सोही दिन मोर्चा कार्यकर्ताहरूले महोत्तरीको भडहा गाउँपालिकाको साइनबोर्ड जलाउनुको साथै कार्यालयमा ताला लगाए । त्यसैगरी मोर्चा कार्यकर्ताहरूले धनुषा जिल्ला समन्वय समितिको साइनबोर्ड पनि तोडफोड गरे ।
- चैत १४ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले नवलपरासीको रामग्राममा नेपाली काँग्रेसको चुनावी ज्यालीलाई अवरोध पुऱ्याए । कार्यकर्ताहरूले ज्यालीलाई अवरोध पुऱ्याउन सडकमा टायर बाल्नुको साथै नेपाली काँग्रेसका जिल्ला स्तरीय नेताहरूको पुतला पनि जलाए ।
- चैत १५ मा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले रौतहटको गौरमा जिल्ला निर्वाचन कार्यालय अगाडि प्रदर्शन गरे । मोर्चा कार्यकर्ताहरूले सप्तरीको निर्वाचन कार्यालयलाई पनि घेराउ गरे र तनाव रोक्न सुरक्षाकर्मी तैनाथ गर्नुपऱ्यो । सोही दिन गौरमा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले राप्रपाको बैठक बिथोले । तिनीहरूले राप्रपा नेताहरूलाई आक्रमण गर्नुको साथै गौर नगरपालिकाको बैठक कोठामा जिल्ला नेता शिवजी चौरसियाको अनुहारमा कालोमोसो दले र बैठक कोठाको फर्नीचरमा आगो लगाए । प्रहरी

हस्तक्षेपछि मात्र दुई पक्षबीचको तनाव नियन्त्रण भयो । यस घटनामा कोही पनि घाइते भएको समाचार आएन । सोही दिन यस वारदातभन्दा पहिला मोर्चा कार्यकर्ताहरूले संविधान संशोधन पास गराउ भन्ने मागसहित रौतहट निर्वाचन कार्यालयमा प्रदर्शन गर्‍यो ।

- चैत १५ मा नै संघीय समाजवादी फोरम नेपालका केन्द्रीय समिति सदस्य अरुण सिंह मण्डलको नेतृत्वमा मोर्चा कार्यकर्ताहरूले धनुषाको शहीद नगरपालिका, जनकनन्दिनी गाउँपालिका र कमला त्रिद्विसिद्धि गाउँपालिकाहरूको साइनबोर्ड तोडफोड गर्नुको साथै कार्यालयमा ताला लगाए ।

ख. निर्वाचनसम्बन्धी अन्य घटनाहरू

मधेशी मोर्चाको विरोध प्रदर्शनका अलावा यस अवधिमा अर्को महत्वपूर्ण घटना निर्वाचन आयोगले पार्टी विधानबाट राजतन्त्र र हिन्दु राज्य पुनर्बहालीको प्रावधानलाई भिकिदिएको विरोधमा राप्रपाले गरेको प्रदर्शन थियो । निर्वाचन आयोगको निर्णयविरुद्ध राप्रपाले कम्तीमा १० ओटा विरोधका कार्यक्रम गर्‍यो । यसमध्ये दुइटा घटनामा प्रहरीसँग मुठभेड भयो ।

पार्टी अध्यक्ष तथा उपप्रधानमन्त्री कमल थापाको नेतृत्वमा चैत ६ मा काठमाण्डुमा निर्वाचन आयोगलाई घेराउ गर्दा गम्भीर घटना भयो । राप्रपा प्रदर्शनकारीहरूले प्रहरीको घेराबन्दी तोड्न खोज्दा झडप हुँदा भीडलाई नियन्त्रणमा लिन चलाएको लाठी र अश्रुग्यासबाट कम्तीमा १२ जना राप्रपा कार्यकर्ता तथा प्रहरी घाइते भए^६ । उक्त झडप अधिकांश राष्ट्रिय टेलिभिजनहरूले प्रत्यक्ष प्रसारण गरेको थियो ।

यस अवधिमा नेकपा-एमालेको मेची-महाकाली अभियान तथा अन्य कुनै अभियान वरिपरि कुनै प्रमुख मुठभेडहरू भएन । यद्यपि नेकपा-एमालेको मेची-महाकाली अभियानलाई बाधा पुऱ्याउने नियतले थरुहट/थारुवान संयुक्त संघर्ष समितिले चैत ३ मा कञ्चनपुर बन्दको आह्वान गर्‍यो ।

राजनीतिक दलहरूले निर्वाचनसम्बन्धी प्रकृयागत निर्णयसँग असन्तुष्टी प्रकट गर्दै कम्तीमा दुईओटा प्रदर्शन गर्‍यो । चैत १० मा रुवी उपत्यकाको निर्वाचन केन्द्र बोराडबाट चालिसे गाउँमा सारेको निहुँमा धादिङमा माओवादी केन्द्र र राप्रपाका कार्यकर्ताहरूबीच झडप हुँदा तीन जना घाइते भए^७ । चैत १४ मा नेपाल मजदुर किसान पार्टीले सदनमा भर्खरै पारित

^६ समाचारमा प्रहरीतर्फ घाइते हुनेहरूको सङ्ख्या उल्लेख गरिएको छैन ।

^७ राप्रपा कार्यकर्ताहरू केन्द्र सारिएको विरुद्धमा थिएन ।

राजनीतिक दलहरूको विधेयकमा राखिएको थ्रेसहोल्डको प्रावधानलाई विरोध गर्दै चितवनको भरतपुरमा प्रदर्शन गर्‍यो^४ ।

एउटा दलले अर्को दलको चुनावी अभियानलाई बाधा पुऱ्याएको निहुँमा कम्तीमा एउटा भडप भयो । चैत १६ मा रुकुमको सानोबारी गाउँपालिकामा माओवादी केन्द्रले नेपाली काँग्रेसको चुनावी अभियानलाई बिथोल्न खोज्दा मुठभेडमा नेपाली काँग्रेसका तीन जना कार्यकर्ता घाइते भए ।

२. स्थानीय तह पुनर्संरचनासम्बन्धी घटनाहरू

स्थानीय तह पुनर्संरचना आयोगले गरेको निर्णयविरुद्ध कम्तीमा १२ ठाउँमा नागरिकहरूले प्रदर्शन गरे । प्रदर्शनहरू सामान्यतया स्थानीय एकाइको नयाँ बनौट (अथवा पुरानो एकाइलाई मान्यता नदिएको), नयाँ एकाइको सीमाना तथा नयाँ एकाइको केन्द्रविरुद्ध लक्षित थियो । धनुषाको एक ठाउँमा नागरिकहरूले तिनीहरूको माग पुरा नहुञ्जेल चुनाव बहिष्कार गर्ने बताए ।

- चैत ३ मा पूर्व पडरिया गाउँ विकास समितिका नागरिकहरूले पडरियालाई कबिलासी गाउँपालिकाको सट्टा चक्करघट्टा गाउँपालिकामा मिसाउनुपर्ने मागसहित सर्लाही जिल्ला प्रशासन कार्यालय घेराउ गरे ।
- चैत ५ मा मुस्ताङको पूर्व लिटे र कुञ्जे गाविसहरूका नागरिकहरूले नयाँ गठित थासाङ गाउँपालिकाको अधिकांश नागरिकलाई नयाँ केन्द्र कोबाङ निकै टाढा भयो भन्दै कोबाङको सट्टा लिटेलाई केन्द्र बनाउनुपर्ने माग राख्दै घासा-जोमसोम राजमार्गमा सवारी साधन अवरुद्ध गरे ।
- चैत ७ मा सिरहाको सुखीपुर गाउँपालिकाका नागरिकहरूले सुखीपुरको नगरपालिकाको दर्जालाई खारेज गर्दै गाउँपालिका बनाएको विरोधमा भोक-हडताल सुरु गर्‍यो । त्यहाँको स्थानीय संघर्ष समितिले जिरोमाइल बरियारपट्टि रोडमा पनि सवारी आवागमन अवरुद्ध गरे । यसभन्दा अघि चैत ३ मा नै सुखीपुरका नागरिकहरूले नगरपालिका कायम नै राख्नुपर्ने मागसहित प्रदर्शन गरेका थिए ।
- चैत ७ मा नै रोल्पाको पूर्व करेती, नौवागाउँ र गैरीगाउँ गाविसका नागरिकहरूले त्रिवेणीलाई त्रिवेणी नगरपालिकाको केन्द्र बनाउनुपर्ने माग राख्दै जिल्ला समन्वय समिति

^४ आगामी प्रतिनिधि सभामा लागु हुनेगरि पारित गरिएको नयाँ थ्रेसहोल्डअनुसार राष्ट्रिय दलको दर्जा पाउन कुनै पनि दलले प्रत्यक्षतर्फ कम्तीमा एक सीट र समानुपातिकतर्फ खसेको सदर मतको कम्तीमा ३ प्रतिशत मत अनिवार्य ल्याउनुपर्ने प्रावधान छ । [Threshold of 3pc plus one FPTP seat for national party](#)

घेराउ गरे । घेराउ गर्नबाट प्रदर्शनकारीहरूलाई रोक्न प्रहरीले अश्रुग्यासको प्रयोग गर्‍यो ।

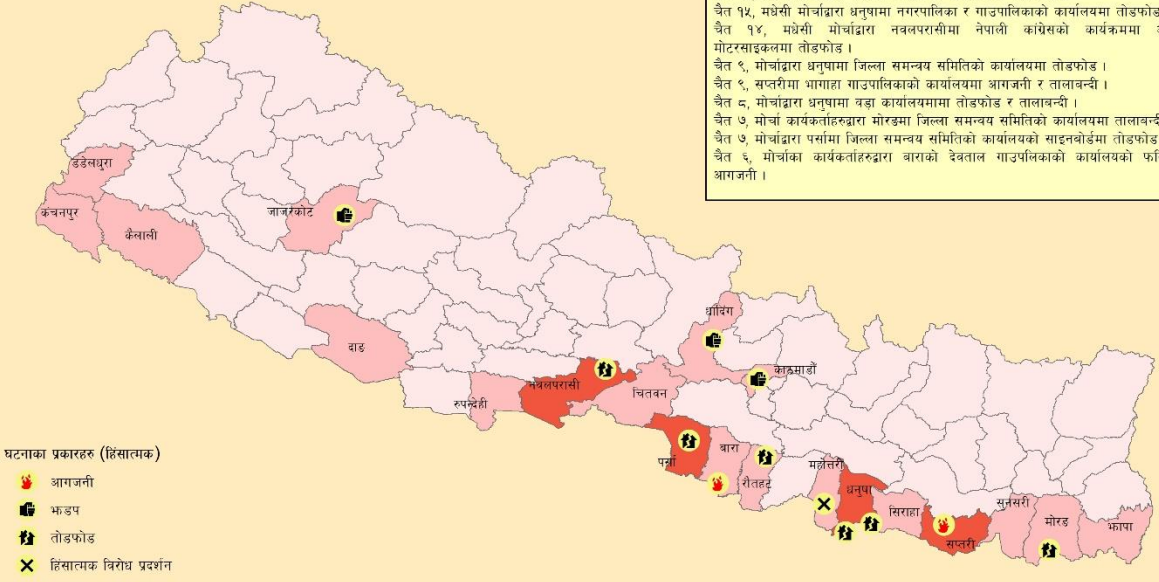
- चैत १६ मा धनुषाको मिथिला नगरपालिकाको हरिहरपुरका नागरिकहरूले क्षिणेश्वर नगरपालिकामा मिसिने मागसहित जनकपुर-ढल्केबर सडक अवरुद्ध पारे । हरिहरपुर मिथिला नगरपालिकामा गाभिनुभन्दा पहिला क्षिणेश्वर नगरपालिकामै थियो ।
- चैत १७ मा धनुषाको पूर्व रघुनाथपुर गाविसका नागरिकहरूले स्थानीय सवारी आवागमनलाई अवरुद्ध गर्दै गाउँपालिकाको दर्जा पाउनुपर्ने माग राख्दै जुलुस निकाले । सबै प्रुख दलका स्थानीय नेता र अभियन्ताहरू सो जुलुसमा सहभागी भएका थिए । तिनीहरूको माग सम्बोधन नभए चुनाव बहिष्कार गर्ने चेतावनी दिए ।

नोट: घटनाहरूको नक्शा तल छ ।

यो प्रतिवेदन डेमोक्रेसी रिसोर्स सेन्टर नेपाल (डिआरसीएन) र शान्तिका लागि साझा अभियान (कोक्याप)/नेपाल मोनिटरले आउँदो निर्वाचनको अवधिभर प्रकाशन गर्ने आवधिक विश्लेषण अद्यावधि शृङ्खलाको तेश्रो संस्करण हो । यस परियोजनाले द एशिया फाउन्डेशन र द कार्टर सेन्टरबाट आर्थिक र प्राविधिक सहायता प्राप्त गरेको छ ।

स्थानीय तह निर्वाचनको सेरोफेरोमा भएका राजनीतिक घटनाहरू
चैत ३ - १८, २०७३

चैत १५, मधेशी मोर्चाद्वारा रौतहटमा राष्ट्रपाको कार्यक्रममा तोडफोड ।
चैत १५, मधेशी मोर्चाद्वारा धनुषामा नगरपालिका र गाउँपालिकाको कार्यालयमा तोडफोड ।
चैत १४, मधेशी मोर्चाद्वारा नवलपरासीमा नेपाली कांग्रेसको कार्यक्रममा अवरोध, मोटरसाइकलमा तोडफोड ।
चैत ९, मोर्चाद्वारा धनुषामा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयमा तोडफोड ।
चैत ९, सप्तरीमा भागशा गाउँपालिकाको कार्यालयमा आगजनी र तालाबन्दी ।
चैत ८, मोर्चाद्वारा धनुषामा यङ्गा कार्यालयमा तोडफोड र तालाबन्दी ।
चैत ७, मोर्चा कार्यकर्ताहरूद्वारा भोरङमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयमा तालाबन्दी ।
चैत ७, मोर्चाद्वारा पर्सा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयको साइनबोर्डमा तोडफोड ।
चैत ६, मोर्चाका कार्यकर्ताहरूद्वारा बाराको देवताल गाउँपालिकाको कार्यालयको फर्निचरमा आगजनी ।

- घटनाका प्रकारहरू (रिहात्मक)
- आगजनी
  - भङ्गप
  - तोडफोड
  - हिंसात्मक विरोध प्रदर्शन

चैत १६, जाजरकोटमा नेपाली कांग्रेस र माओवादी केन्द्रका कार्यकर्ताहरूबीच भडप हुदा ३ घाइते ।
चैत ९, धादिङमा वृषको विषयलाई लिएर माओवादी केन्द्र र राष्ट्रपाका कार्यकर्ताबीच भडप हुदा ३ जना घाइते ।
चैत ७, निर्वाचन आयोग घेराउ गर्न गएका राष्ट्रपा कार्यकर्ताहरू र प्रहरीबीच भडप, दर्जनौ घाइते ।

स्थानीय तह निर्वाचनको सेरोफेरोमा भएका राजनीतिक घटनाहरू चैत ३ - १८, २०७३

